

بررسی هوش و خلاقیت در کودکان

سکینه حسنی توابع (نویسنده مسئول)

ابواب جمعی اداره کل آموزش و پرورش استان فارس، گروه علوم تربیتی، ایران sakinehasani352@gmail.com

چکیده

سابقه و هدف: خلاقیت کودکان باعث می‌شود تا آنها بتوانند هنگام رو به رو شدن با چالش‌ها از راه‌های متفاوتی استفاده کنند. کودکی که دارای خلاقیت است می‌تواند ارزش ایجاد کند. به این معنا که با هوش خلاق خود توانایی به وجود آوردن آثاری ارزشمند را خواهد داشت.

مواد و روشها: مطالعه حاضر از نوع توصیفی تحلیلی است و پس از بررسی مفاهیم با ارائه نتایج به پیشنهادات کاربردی پرداخته شده است. روش تحقیق حاضر توصیفی و روش گردآوری اطلاعات آن، کتابخانه ای است. بدین صورت که از منابع کتابخانه ای نظیر: کتاب، مقاله، منابع خارجی و ... و آموخته های محقق استفاده شده است.

یافته ها: از نظر این پژوهش مهم‌ترین عامل در پرورش خلاقیت کودکان، شما والدین هستید. لازم است که با آگاهی و صبورانه، در خدمت فرزندان باشید و راه‌های درستی که می‌تواند به پرورش خلاقیت کودک تان کمک کند را با کمک یک متخصص تدوین کنید.

نتیجه گیری: از مباحث ایراد شده نتیجه گرفته می‌شود که تفکر خلاق مجموعه‌ای از داده‌ها و اطلاعات است که باعث ایجاد یک فکر و ایده جدید می‌شود. در واقع خلاقیت، افکاری است که در ذهن‌تان می‌چرخد، بدون اینکه آنها را کنترل کنید. خلاقیت یعنی این افکار و ایده‌های سردرگم را ترکیب کرده و شکل جدیدی از آنها بسازید. تمام اختراعات و کشف‌ها، حاصل خلاقیت و در درجه بعدی نبوغ است.

واژگان کلیدی: هوش، خلاقیت، تفکر خلاق، افکار و ایده‌ها، کودکان.

۱- مقدمه

کودکان از همان ابتدا رگه‌های هوش و خلاق بودن خود را نشان می‌دهند اما معمولاً تمرکز و توجه برای آن‌ها سخت است. در سن ۵ سالگی به دلیل افزایش تمرکز در کودکان، تکمیل زبان و تقویت مهارت‌های جسمی، کودک به اوج تفکر خلاق می‌رسد [۱]. در این مرحله و سنین ۵ سالگی، شما باید برای پرورش خلاقیت کودکان سرمایه‌گذاری کنید و راه‌های پرورش تفکر خلاق را بیاموزید [۲]. برخی عواملی که در داشتن تفکر خلاق موثر هستند شامل هوش، توانایی بدنی، استعداد و علاقه‌های متنوع می‌باشد که کاملاً ژنتیکی و انتسابی است. اما چیزی که مهم است توانایی شما و محیط برای پذیرش و پرورش توانایی‌های کودکان است. نوع تربیت کودک در شکل‌گیری تفکرات خلاقانه کودک نقش دارد [۳].

مواد و روشها

پژوهش حاضر یک پژوهش کاربردی است که با استفاده از روش پژوهش کیفی از نوع تحلیل محتوای استقرایی انجام گردیده است. در این مطالعه برای استخراج و تدوین مطالب از روش سه سو سازی استفاده گردید؛ یعنی مطالعه با بهره‌گیری از پژوهشهای مربوط و مبانی نظری انجام شد. این روش تحقیق از نوع روش تحقیق نظری است که با روش تحلیل محتوا و با رویکرد کیفی انجام گرفته است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، فیشهای برداشت شده از کتب گوناگون و از طریق مطالعه کتابخانه‌ای بوده است. قلمرو تحقیق، کلیه منابع اصلی و دست اول و همچنین منابعی بوده است که دیگران به صورت نقد در خصوص آنها تدوین نموده و به زبان‌های انگلیسی و فارسی بوده است. در این مورد محقق به سراغ منابع اولیه و وکتاب‌ها، آثار و نوشته‌های دست اولی که به طور مستقیم و غیر مستقیم به موضوع اشاره نموده رفته است. بر اساس تحلیل منابع، یافته‌های پژوهش را ارائه داده است و در نهایت این یافته‌ها را مورد بحث قرار داده است. شیوه انتخاب منابع که مبنای تحلیل قرار گرفته است، عمدتاً اصالت منبع، موثق بودن و مرجعیت نویسنده یا نویسندگان بوده است. همچنین قابلیت دسترسی به منابع نیز وجهه نظر قرار گرفته است و در پایان به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری بحث می‌پردازیم.

مبانی نظری

راه‌ها و نکات پرورش خلاقیت کودکان

روش‌های بسیاری برای پرورش تفکر خلاق در کودکان وجود دارد و خیلی از آن‌ها بستگی به خلیات و توانایی‌های فرزندان دارند. بنابراین لازم است که در این زمینه با روانشناس کودک در ارتباط باشید تا ویژگی‌ها و روش‌های منحصر به فرد کودک شما را کشف و بهترین مسیر برای پرورش استعداد و خلاقیت او را پیدا کنید. مهم‌ترین و بهترین راه، آموزش هنر به کودک است [۴]. ۱۳ کاری که می‌توانید برای کمک به پرورش خلاقیت کودکان تان در منزل انجام دهید به شرح زیر است:

۱_ بگذارید کودک اشتباه کند:

بچه‌هایی که از شکست خوردن بترسند، کنجکاو در آن‌ها سرکوب می‌شود. اگر فرزند شما بعد از اشتباه نا امید شد یا احساس شکست کرد با او برای جبران و تغییر نتیجه صحبت کنید. او را راهنمایی کنید که چطور می‌تواند اشتباهش را جبران کند. فقط راهنمایی کنید و خودتان اشتباه او را اصلاح نکنید. روش صحیح برخورد با اشتباهات کودک می‌تواند در افزایش اعتماد به نفس او بسیار موثر باشد [۵].

۲_ او را تشویق کنید:

هر اقدام مثبت و هر تلاش کودکان را تحسین کنید. پاداش‌های کلامی بهترین نوع تشویق هستند. اگر در تشویق‌ها بیش از حد چهارچوب مدار هستید و از جدول ستاره استفاده می‌کنید، سعی کنید با دیدن اتفاقات خلاقانه در کودک او را تشویق و تحسین کنید و حتی ناگهانی به او ستاره یا جایزه دهید [۶].

۳_ بگذارید به هم بریزد و کثیف کاری کند:

معمولا مادران نسبت به تمیزی منزل و کودکشان حساسیت و وسواس بیش از اندازه دارند. سعی کنید اتاق یا فضایی برای کودک تعیین کنید که در آن جا هر کاری خواست انجام دهد. دیوارها را کاغذی کنید تا روی آن‌ها نقاشی کند. بگذارید کثیف کاری کند و شما نیز گاهی با او همراهی کنید. وسواس تمیزی در سنین پایین جلوی خلاقیت کودک را می‌گیرد. اگر از بی نظم شدن فرزند نگرانید، به او توضیح دهید که بعد از بازی نیاز است که دست‌ها و بدنش شسته شود و محیط برای دفعه بعدی آماده باشد [۷].

۴_ خلاقیت کودکان | الگوی خلاقیت فرزند باشید:

شما الگوی فرزندتان هستید. اگر کودک والدین را در حال ساخت یا تعمیر چیزی ببیند او هم یاد می‌گیرد که باید پذیرای خلاقیت‌ها باشد. به کارهای خلاقانه کودکی خود فکر کنید و برای کودک توضیح دهید و از او بخواهید این کارها را بکند. تقلید کودکان و نوزادان اصلی ترین شرط یادگیری آن‌ها می باشد. بنابراین لازم است والدین با انجام کارهای خلاقانه در مقابل کودکان آن‌ها را تشویق به انجام چنین اموری نمایند [۸].

۵_ برای فرزند وقت بگذارید:

بازی کردن دنیای کودک است و در بازی است که کودک دنیای خودش را می‌سازد. با او بازی کنید. نقش‌هایی که می‌خواهد بر عهده بگیرید و صبوری کنید. خسته اید، مشکل مالی دارید، شرایط کارتان بد است و ... کودک این‌ها را نمی‌فهمد دنیای خودش را دارد. به دنیا و بازی کودک احترام بگذارید. در این زمینه مطالعه مقاله بازی کودکان اطلاعات مفیدی را در اختیارتان قرار می‌دهد [۹].

۶_ ذهن باز و روشن داشته باشید:

به فرزندانتان حق انتخاب بدهید تا برای مستقل فکر کردن ترسی نداشته باشند. استقلال کودکان می‌تواند باعث گسترش تفکرات و دنیای ذهنی آن‌ها شود. بگذارید غذا، لباس، اسباب بازی و بازی مورد علاقه اش را خودش انتخاب کند. البته ایجاد محدودیت در انتخاب‌ها برای کودک لازم است. اگر کودک شما همه چیز را با هم می‌خواهد، چند حق انتخاب پیش روی او بگذارید و از او بخواهید از بین این‌ها انتخاب کند. اگر دوست دارد در آشپزخانه بازی کند، وسایل محدودی در اختیار او قرار دهید و آشپزخانه را به شکل یک اتاق جادوگری یا آزمایشگاه در بیاورید [۱۰].

۷_ خلاقیت کودکان | سوال‌های باز پرسید:

طرح کردن سوال‌های باز پاسخ و مفهومی، به پرورش تفکر خلاق کودک کمک می‌کند. نحوه پاسخ به این سوالات، میزان هوش و خلاقیت کودک شما را پیش بینی می‌کند. سوالاتی مثل اینکه اگر خورشید در حیاط ما باشد چه می‌شود؟ یا اگر همه درختان آواز بخوانند چه می‌شود؟ اگر همه کفش‌های دنیا یک اندازه باشد چه می‌شود؟ اگر هیچوقت وسایل خانه خراب نشوند چه می‌شود؟ [۱۱]

۸_ با تخیلات کودک همراه باشید:

معمولا اکثر کودکان در سنین پیش دبستانی، دوستان و دنیای تخیلی خود را دارند. قوه تخیل یکی از توانایی‌های کودک است که داشتن آن بسیار نعمت خوبی است. با دوستان خیالی او صحبت کنید، حتی وقتی دوست خیالی او حضور ندارد در موردش با فرزندتان صحبت کنید و سراغش را بگیرید. در دنیای تخیلی کودک قرار بگیرید و تا زمانی که اشتباه خطرناک نکرده یا آسیبی کودک را تهدید نمی‌کند، او را همراهی کنید [۱۲].

۹_ به کودک خود استقلال بدهید:

کنترل گر نباشید و گاهی به تنهایی کودک احترام بگذارید. اگر کودک تنهایی در حال بازی است، گاهی به او لبخند بزنید که حضور شما را حس کند اما شما هم خود را به کاری مشغول کنید و مدام از او نپرسید «داری چکار می‌کنی؟» از زندگی و

فرزندتان با تمام سختی‌ها لذت ببرید. اصولاً والدین کنترل گر با ایجاد محدودیت‌های فراوان مانع بزرگی در مقابل خلاقیت کودکان هستند [۱۳].

۱۰_ خلاقیت کودکان | به اسباب بازی‌های کودک بها دهید:

اسباب بازی‌های کودک تنها ابزار و سلاح‌های کودک است و هرچه این سلاح‌ها متنوع‌تر و خلاقانه‌تر باشد، آینده کودک سالم‌تر است. کودک لازم است تنوع در اسباب بازی‌ها را تجربه کند. پسران می‌توانند عروسک و دختران نیز ماشین یا اسلحه داشته باشند. اینکه کودک دختر از ابتدا فقط مادری و خانه داری را بازی کند و پسر فقط رانندگی، تیراندازی یا کار بیرون از منزل را تجربه کند، در آینده مانع از رشد خلاقیت آن‌ها می‌شود. البته لازم است در تهیه اسباب بازی مناسب کودک دقت بیشتری داشته باشید و ایمنی او را در نظر بگیرید [۱۴].

۱۱_ استفاده از تلویزیون و بازی‌های کامپیوتری را کاهش دهید:

ممنوع کردن موبایل، تلویزیون یا کنسول خانگی امری نشدنی است، اما باید نحوه و میزان ارتباط کودک با این وسایل کنترل شود. البته بازی‌های رایانه ای تا حدی به افزایش خلاقیت کودک کمک می‌کند. اما نباید از بازی‌های فیزیکی و حقیقی بیشتر و جذاب‌تر شود. پرخاشگری کودکان، انزوا، تیک عصبی، آسیب‌های جسمی، چاقی و ... از مضرات بازی‌های رایانه ای و تماشای بیش از حد تلویزیون است [۱۵].

۱۲_ اجازه دهید کودک در جمع بازی کند:

تمایل به تنها بودن در کودک اصلاً نشانه خوبی نیست. مخصوصاً که برخی والدین بخاطر ترس‌ها و وسواس‌های بیمارگونه خود، کودک را از جمع همسالان دور نگه می‌دارند. مثلاً یاد گرفتن فحش چیز بدی نیست و طبیعتاً این اتفاق خواهد افتاد، بلکه کودک باید یاد بگیرد که فحش دادن عمل زشتی است و نباید آن را در حرف زدن خود به کار برد [۱۶].

بازی در جمع بسیار مفید است و مهارت‌های ارتباطی کودک را تقویت می‌کند. برقراری ارتباط با دیگران، مفهوم نوبت، حقوق دیگری، از خود گذشتگی و کار جمعی مهم‌ترین مزایای بازی در جمع است [۱۷].

۱۳_ قضاوت و مقایسه نکنید:

هر کودک دنیا، علایق و سلیقه‌های منحصر به فرد خود را دارد. هرگز با قضاوت‌های ارزشی خوب و بد یا مقایسه کودک با دیگر همسالان، سعی در تربیت او نداشته باشید. کاهش اعتماد به نفس، محافظه کاری و تحقیر شدن در کودکی ساده‌ترین پیامدهای مقایسه شدن است [۱۸].

محدودیت‌های نسبی و مراقبت از کودک

در تمام این روش‌ها و بازی‌ها، مراقبت از کودک را در نظر بگیرید. برای او محدودیت‌های نسبی محافظت کننده را شرح دهید و او را قانع کنید که این محدودیت‌ها برای سلامتی خود اوست. محدودیت‌ها در آشپزخانه، در ماشین هنگام رانندگی و در خیابان برخی از این محیط‌هایی است که کودک باید احتیاط را یاد بگیرد و رعایت کند [۱۹].

پرورش خلاقیت کودکان به عهده چه کسی است؟

تمام مسئولیت‌های پرورش و تربیت فرزند بر عهده والدین است، اما گاهی ممکن است ندانید که چه راهی درست و چه کاری غلط است. مشورت با افرادی که تخصصی در تربیت فرزند ندارند، ممکن است به رفتارهای اشتباه تان بیافزاید و باعث آسیب‌های روحی کودکان شود. هر کودک، ویژگی‌های خاص خود و هر والدی نیز شرایط مخصوص خود را دارد. بنابراین لازم است که در این زمینه با کسانی که آموزش دیده‌اند مشورت کرده و از آن‌ها راهنمایی بگیرید [۲۰].

هوش و خلاقیت کودکان

انسان وقتی که متولد می‌شود، قادر است به هر سمت و سویی برود. اگر او را از همان کودکی در هر مسیری قرار دهید، تا پایان آن می‌رود. فرقی نمی‌کند، با قرار دادن او در مسیری که می‌خواهید، می‌توانید از آن یک مدیر، کارگر، دلان بورس، کماندوی

ارتش و ... بسازید. از آنجایی که انسان موجود اجتماعی هست، تمام تلاش خودش را می‌کند تا با آن محیط سازگار شود تا بتواند بخشی از آن باشد [۲۱].

با توجه به مطالبی که در قسمت بالا گفته شد، کودک از پس هر کاری بر می‌آید. تنها کاری که باید انجام دهید، قرار دادن او در مسیری که می‌خواهید و حمایت از او است. به این حمایت خیلی دقت کنید، چون اگر این حمایت را حذف کنید، کودک شما از ادامه دادن مسیر منصرف می‌شود و خودش را گمراه می‌کند [۲۲].

هر کسی که در دنیا به موفقیتی رسیده؛ در کارهای خودش خلاقیت به خرج داده. در اصل با کار کردن بر روی آن ایده خلاقانه توانسته به آن چیزی که انتظار داشته است برسد. مثلاً همین صنعت کامپوترهای خانگی. این که قطعات کامپیوتری به آن بزرگی کوچک شوند، خود انقلابی در خلاقیت بود [۲۳].

راه‌های افزایش خلاقیت کودکان

قبل از این وارد بحث راه‌های افزایش خلاقیت کودکان بشویم، باید اول خلاقیت را در خودتان ایجاد کنید تا بتوانید خلاقیت را در دیگران به وجود بیاورید. درست مثل یک مدرس. معلم زمانی می‌تواند آموزش بدهد که خودش آن مبحث را به طور کامل فراگرفته باشد و هر سوال در آن زمینه را بتواند جواب بدهد [۲۴].

۱. نقاشی

نقاشی در کودکان یکی از مهمترین سرگرمی‌های دوران کودکی است. نقاشی کودکان چیزی بی محتوا یا بدون ارزش نیست. بلکه فعالیتی است که دارای ارزش محتوایی بسیار بوده و از جنبه‌های مختلف هنری، بالینی و آموزشی قابل توجه و بررسی است [۲۵].

سؤال مهمی که در این بین مطرح می‌شود این است که چه کنیم تا نقاشی کردن، سبب رشد خلاقیت و استعداد کودکان گردد و آن را محدود نسازد؟ به همان میزان که نقاشی می‌تواند سبب رشد خلاقیت و استعداد هنری کودک گردد، به همان میزان می‌تواند محدود کننده و از بین برنده خلاقیت و استعداد کودکان گردد [۲۶].

یکی از روش‌های معمول در آموزش نقاشی به کودکان، روش تکمیلی است. این روش یکی از روش‌های کاملاً محدود و بسته می‌باشد که اگر به طور مداوم از آن استفاده شود منجر به افت خلاقیت کودکان می‌گردد [۲۷].

روش تکمیلی معمولاً در کتاب‌های نقاشی و سرگرمی کودکان دیده می‌شود. کتاب‌هایی که معمولاً کپی کردن را به کودکان می‌آموزند. البته این کتاب‌ها گاهی برای ابتدای روند آموزش و آشنایی کودک با محرک‌های مختلف محیطی مناسب است. ولی استفاده زیاد و همیشگی، روح خلاقیت و استعداد هنری کودک را از بین می‌برد [۲۸]. بهترین روش همان آزاد گذاشتن قوای تخیل کودک است. هر آن چیزی که قدرت ذهن را محدود کند، خلاقیت را نیز محدود می‌کند [۲۹].

لازم است به خاطر داشته باشید، هرگز در نقاشی کودکان دست نبرید و آن‌ها را اصلاح نکنید. کودکان را به تقلید و کپی کردن تصاویر وادار نکنید. از نقاشی کودکان ایراد نگیرید و هرگز کودک را به دلیل نقاشی‌هایش تحقیر یا سرزنش نکنید. برای کارهای هنری کودک و نقاشی‌های او ارزش قائل شوید و بخش از دیوار اتاقش را به این امر اختصاص دهید [۳۰].

۲. موسیقی

یکی دیگر از مهمترین کارهای افزایش خلاقیت کودکان استفاده از وسایل موسیقی است. موسیقی‌هایی که از روی برنامه و اصول ساخته شده باشند موجب بروز خلاقیت‌ها در دیگر هنرها می‌شوند. موسیقی عاملی است که می‌تواند انسان را به شادی، غم و ترس سوق دهد، پس میان هنر، احساسات درونی و خلاقیت انسان‌ها ارتباطی نزدیک وجود دارد و از این دریچه می‌توان برای پرورش شخصیت اخلاقی و اجتماعی کودک یاری جست و با ایجاد اعتماد به نفس شخصیتی قدرتمند را به وی ارائه دهد [۳۱].

هنگامی که کودک با سازهای اسباب بازی خود صدا تولید می‌کند، آواز می‌خواند و شاد است، در واقع در حال بروز استعدادهای ذاتی خود است. شما با تحسین و تشویق او می‌توانید این ابتکارات را در ذهن او پرورش دهید. ما می‌توانیم از وسایلی

که در منزل داریم مثل کاسه های فلزی و قاشق های فلزی آن ها را در اختیارش قرار دهیم و با تولید صدا احساس خوبی داشته باشد. و یا اسباب بازی های که تولید صدا می کند برایش تهیه کنیم تا استعداد موسیقایی فرزند مان را خلق کنیم [۳۲].

۳. فضای مناسب

منظور از فضا اول ایجاد محیطی برای رشد خلاقیت کودک ما است. یک مکان امن و راحت برای کثیف کاری کودکان در نظر بگیرید که کودکان بتوانند در آن از هر نوع وسیله هنری استفاده کنند. کاغذ و مقوا، مدادشمعی، گچ، مارکر، چسب، برچسب، رنگ انگشتی و گل رُس در اختیار کودک قرار دهید و اجازه دهید همه ی خلاقیتش را نشان بدهد. یک سفره بزرگ برای آن ها پهن کنیم و اجازه بدهیم با خیال راحت نقاشی بکشند یا می توانیم گوشه ای از دیوار را برای فرزندمان مقوا بزنیم و اجازه بدهیم فقط در همان محل نقاشی دیواری بکشند. [۳۳]

۴. تمام کردن کارهای نیمه کاره

یکی از تمرین های ایجاد تفکر خلاق در کودک این است که از او بخواهید چیزهای نیمه تمام را تمام کند. برای تقویت خلاقیت کودکان قصه ها را از ابتدا تا انتها شروع به خواندن نکنید و بعد هم کتاب را ببندید. مثلاً داستانی را تا نیمه بخوانید و از کودک بخواهید برای آن یک پایان بسازد [۳۴].

از کودکان بخواهید که اشیاء و امور نیمه تمام را تکمیل کنند. از کودکان تقاضا کنید تا جملات نا تمام و داستان های نا کامل، تصاویر و نقاشی های نیمه تمام و حتی اشیاء ناقص را کامل نمایند. برای او اسباب بازی هایی بخرید که خودش بتواند آن ها را به یکدیگر متصل کند و با آن ها مدل های مختلف خلق کند [۳۵].

۵. طبیعت گردی

طبیعت حس کنجکاو و تحرک ذهنی را در کودکان برمی انگیزد. طبیعت به رشد خلاقیت کودک کمک کرده و به آن ها این امکان را داده تا از تمام حواس خود استفاده کنند. علاوه بر آن قدرت تمرکز و یادگیری را در کودکان افزایش داده و اختلالات تمرکز را در آن ها کاهش می دهد. دنیای طبیعی الهام بخش کودکان برای فکر کردن و سوال کردن و ایجاد ذهن خلاق است. به کودکان خود اجازه دهید اشیاء را از نزدیک لمس کرده و با آن ها ارتباط برقرار کنند [۳۶].

۶. آشپزی

آشپزی یکی از راه های تقویت خلاقیت کودکان است. کودکان در سنین ۵ تا ۱۰ سال مشتاق و علاقه مند به آشپزی هستند ولی به تشویق و رهبری والدین خود نیاز دارند. روانشناسان به والدین توصیه می کنند هیچ گاه جلوی آشپزی کردن کودکان خود را نگیرید زیرا آشپزی کردن تمام استعدادها و توانایی های کودکان را تقویت و مهارت آنان را در برخورد با مسائل مختلف زندگی افزایش می دهد [۳۷].

اجازه بدهید مواد را با هم ترکیب کنند و یا مواد دیگری را جایگزین کرده و نتیجه را امتحان کنند. مواد اختیاری یک ایده دیگر برای تمرین و گسترش خلاقیت است. مزایای زیادی در آشپزی با کودکان وجود دارد. کودکان با لمس کردن، مزه کردن، احساس کردن، بوییدن و گوش دادن یاد می گیرند. درگیر شدن در آشپزی به کودکان کمک می کند تا مهارت های حرکتی، هماهنگی دست، چشم و حتی مفاهیم اولیه ریاضی و علوم را توسعه دهند [۳۸].

۷. طرح پرسش های متحرک

یکی از بهترین روش ها برای ایجاد تفکر خلاق در کودکان، طرح «سؤالات محرک» است. چنین سؤالاتی به کودک کمک می کنند تا از زمان و مکان فاصله بگیرد. سؤالاتی که از فرزندان می پرسید، باید متناسب با خصوصیات او باشند. پرسیدن سؤالاتی خلاقانه هم به ما و هم به کودک مان کمک می کند [۳۹].

مثل این سؤالات:

من چطور می توانم مادر خوبی باشم؟

ما چه کارهایی باید انجام دهیم که بتوانیم محیط زیست بهتری داشته باشیم؟
به نظرت اسب و زرافه چه شباهتی با هم دارند؟

هرکدام از این دست سوالات فرزندان را به فکر کردن وادار می‌کند. لطفاً حوصله داشته باشید و برای فرزندان که به وجود آورده ایم وقت کافی بگذاریم. گذاشتن وقت کافی و ایجاد سوالات باز هم یکی از راهکارهای تربیت فرزندان خلاق است. این موضوع ذهن کودک را به سمت و سوهای مختلف می‌برد و پنجره‌های جدیدی را نسبت به زندگی باز می‌کند [۴۰].

۸. فرصت ابراز افکار مخالف

کودکان برای اینکه بتوانند به اکتشاف ایده‌ها و انجام کارهای خلاقانه بپردازند، به آزادی عمل احتیاج دارند. فرصت ابراز «افکار مخالف» را به کودک بدهید. بگذارید با شما مخالفت کنند. برای کودکان خود مانند یک رئیس رفتار نکنید. تشویق‌شان کنید بیش از یک راه‌حل برای مشکل پیدا کنند. زمانی که با موفقیت مشکلی را حل کردند، از آنها بخواهید مجدد آن را با راهی جدید حل کنند سپس بخواهید راه‌حل‌های بیشتری برای حل همان مشکل پیدا کنند [۴۱].

بحث و نتیجه گیری

این مطالعه نشان داد، خلاقیت کودکان نقش مهمی در آینده آنها خواهد داشت. کودکان خلاق راه حل‌های جدید برای مشکلات پیش رو پیدا می‌کنند. توجه داشته باشید استعداد تنها بخشی کوچک از خلاقیت است و تمرین، نظم‌بخشی و پرورش آن از اهمیت بیشتری برخوردار است. هر چه محیط زندگی کودک از تنوع بیشتری برخوردار باشد، امکان رشد خلاقیت در او بیشتر است. خلاقیت بیش از آنکه ذاتی باشد مهارتی یاد گرفته‌تی است و والدین می‌توانند آموختن آن را تسهیل کنند. خلاقیت کودکان فواید زیادی برای ذهن، احساسات و حتی سلامت جسمی آنها دارد. به عنوان یک پدر و مادر یا معلم شما می‌توانید کارهایی را برای پرورش خلاقیت کودکان و آموزش خلاقیت به کودکان خود و حفظ و رشد ذهن خلاق او انجام دهید.

منابع و مأخذ

- [۱] اقدمی‌باهر، عیسی. نجارپور استادی، سعید. لیوارجانی، شهرام. (۱۳۹۷)، رابطه احساس خودکارآمدی و هوش هیجانی با فرسودگی شغلی در بین کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، مجله علوم تربیتی، سال دوم، شماره ۷، پاییز، ۹۹-۱۱۹.
- [۲] شهنی بیلاق، محمد. موحد، محمدعلی. شکرکن، حسین. (۱۳۸۳). رابطه علی بین نگرش‌های مذهبی، خوشبینی، سلامت روانی و سلامت جسمانی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران. مجله علوم تربیتی و روان شناسی، دوره سوم، سال پانزدهم، شماره ۲ و ۱، ۱۹-۳۴.
- [۳] صاحب‌دل، حسین. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر واقعیت درمانی گروهی بر سلامت روانی و میزان خوش بینی سالمندان ساکن در آسایشگاه شهیدهاشمی نژاد کهریزک، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دولتی - وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری - دانشگاه شهید بهشتی - دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- [۴] عباسی، محمد رضا؛ حجتی، محمد؛ ادواری، حسین (۱۳۹۶). رابطه ی باورهای مذهبی و سلامت روانی از طریق واسطه‌گری هدفمندی در زندگی و ادراک پیری در معلمان بازنشسته، مجله ی روانشناسی پیری، ۱۳۹۵، دوره ۲، شماره ۳، ۲۰۴-۱۹۵.
- [۵] عزیزی، رضا. احمدی پور، لطیف. کریمی، باقر. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین حالت‌های مثبت روان شناختی با رضایتمندی شغلی در مدرسان. فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی. ۷ (۲۳). ۱۲۳-۱۳۸
- [۶] علیزمانی، امیرعباس. غفوریان، ملیحه. (۱۳۹۶). مولفه‌های زندگی معنادار از دیدگاه کاتینگهام، پژوهش‌های فلسفی، سال ششم، شماره ی هفدهم، بهار و تابستان ۱۳۹۶، ص ۷-۳۲.
- [۷] علی پور، احمد. (۱۳۹۵). ارتباط حمایت اجتماعی با شاخص‌های ایمنی بدن در افراد سالم: مدل بررسی تاثیر کلی، مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی، ایران (اندیشه و رفتار).

- [۸] فشارکی، محمد. محمد اسلامی، محمود. مقیمان، مهدی. برزین. احمد. (۱۳۹۵)، تاثیر تدریس به روش سخنرانی و سخنرانی همراه با یادگیری مبتنی بر مساله خودکارآمدی دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد نجف آباد سال ۸۸-۸۷، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، پاییز، شماره ۱۰ (۳)، ۲۶۹-۲۶۲.
- [۹] فرنام. عاطفه؛ مددی زاده، طیبه. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش مثبت نگری بر حالت‌های روان شناختی مثبت (توانمندی منش) دانش آموزان دختر دبیرستانی. پژوهش نامه روان شناسی مثبت. ۱ (۳). ۶۱-۷۵
- [۱۰] فصیحی، ابراهیم. (۱۳۹۴). علوم اسلامی و منطق، فلسفه و کلام اسلامی، رابطه دین، دنیا و اخلاق، فصلنامه معرفت، شماره ۱۲۲.
- [۱۱] قریشی، معصومه؛ بهبودی، محمد باقر. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش واقعیت درمانی گروهی بر تنظیم هیجان و افزایش خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دختر. سلامت اجتماعی. دوره ۴. شماره ۳. ص ۲۴۹-۲۳۸
- [۱۲] قنبرپور، امیر؛ فرح بخش، کاظم؛ اسماعیلی، محمد. (۱۳۹۱). بررسی و مقایسه روابط خانوادگی دانش آموزان موفق و ناموفق در تحصیل. خانواده پژوهی. شماره ۳۱. صص ۳۵۳-۳۳۷
- [۱۳] کار، آ. (۱۳۹۵). روانشناسی مثبت. ترجمه حسن پاشاشریفی و جعفر نجفی زند، تهران: نشر سخن.
- [۱۴] کارور، چ؛ شی ی، م (۱۳۹۵). نظریه‌های شخصیت. ترجمه احمد رضوانی. مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی.
- [۱۵] کلانتری، محسن؛ اسماعیلی، محسن. (۱۳۹۰). مروری تحلیلی بر نظریه روان شناسی مثبت. اصفهان: انتشارات کنکاش.
- [۱۶] کوری، ج. (۱۳۹۱). نظریه و کاربرت مشاوره و روان درمانی. ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران: نشر ارسباران.
- [۱۷] کوری، گ. (۱۳۹۸). نظریه‌های روان درمانی و مشاوره. ترجمه شفیق آبادی. انتشارات رشد، تهران.
- [۱۸] کویلیام، س. (۱۳۹۴). مثبت اندیشی و مثبت گرایی کاربردی. ترجمه فریده براتی و افسانه صادقی. تهران: انتشارات رشد
- [۱۹] گلاسر. ویلیام. (۱۳۹۶). واقعیت درمانی. ترجمه محمد هوشمند ویژه. تهران: انتشارات خجسته.
- [۲۰] گلاسر، ویلیام. (۱۳۹۲). چارت تئوری انتخاب، ترجمه علی صاحبی. تهران: انتشارات سایه سخن.
- [۲۱] گنجی، حمزه. (۱۳۹۶). بهداشت روانی. چاپ هفدهم، تهران: نشر ارسباران.
- [۲۲] مگیار-مویی، جینیا. ال. (۱۳۹۱). فنون روان شناسی مثبت گرا. ترجمه فریده براتی. چاپ اول. تهران: رشد.
- [۲۳] منصور، محمود. (۱۳۹۶). روان شناسی ژنتیک: تحول روانی از تولد تا پیری. تهران: انتشارات سمت.
- [۲۴] میلانی فر، (۱۳۹۶) فنون روان شناسی مثبت گرا. ترجمه فریده براتی. چاپ اول. تهران: رشد
- [۲۵] منصور. محمود؛ دادستان، پریرخ. (۱۳۹۶). روان شناسی ژنتیک. جلد دوم، تهران: انتشارات دریا.
- [۲۶] منفردی راز، باقر؛ محمودی، بهرام و تقی؛ (۱۳۹۵). اثربخشی مشاوره گروهی مبتنی بر واقعیت درمبنی بر افزایش عزت نفس و مسئولیت پذیریدانش آموزان متوسطه اول، کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز، پژوهش شرکت ایده بازار صنعت سبز،
- [27] Ansbacher, H.L., & Ansbacher, R.R. (2015). The individual Psychology of Alfred Adler. New York: Basic Books
- [28] Asikhia, O.A. (2015). Academic procrastination in mathematics: Causes, dangers and implications of counselling for effective learning. International Education Studies, (3), 205-210.
- [29] Avolio, B. J. & Luthans, F. (2017). The high impact leader: Moments matter for accelerating authentic leadership development. New York: McGraw-Hill.
- [30] Bose, M. (2016). Assessment of social functioning in Depression. Comprehensive Psychiatry: 41:63-69.

- [31] Butzer, B., Ahmed, K., & Khalsa, S. B. S. (2016). Yoga Enhances Positive Psychological States in Young Adult Musicians. *Applied psychophysiology and biofeedback*, 41(2), 191-202.
- [32] Corey, G. (2013). *Reality Therapy. Theory and Practice of Counseling*
- [33] Crocetti, E., Sica, L.S., Schwartz, S. J., Serafini, T., & Meeus, W. (2013). Identity styles, dimensions, statuses, and functions: Making connections among identity conceptualizations. *Revue Européenne de Psychologie Appliquée / European Review of Applied Psychology*. 63, 1-13.
- [34] Crowe, L. M., Beauchamp, M. H., Catroppa, C., & Anderson, V. (2011). Social function assessment tools for children and adolescents: A systematic review from 2013 to 2010. *Clinical Psychology Review*, 31(5), 767-85.
- [35] Dask, R.(2017). *Modern Political awareness*. Newjersey: Prentice hall education.
- [36] Ebrahimi.S. (2012). Effectiveness of reality therapy on self-efficiency of 16-18 years old girls who have drug addicted father who had gone to the clinic for addiction treatment (Doctoral dissertation.M. Sc. Thesis.Tabatabai University).
- [37] Eid, M., Larsen, R. (2016). *The science of subjective well-being*. The Guilford press. New York – London.
- [38] Elliot, S.N.(2015). Social skills interventions for children. *Behavior Modification*, 17,287-313.
- [39] EShagh,R .(2015). Study of the relationship between excitements and methods of causative documents.
- [40] Enright, R. D., Freedman, S., & Rique, J.(2017). The psychology of interpersonal forgiveness. In R. D. Enright, & J. North (Eds.), *Exploring forgiveness* (pp. 46-62). Madison, WI: University of Wisconsin Press.
- [41] Erikson, E.H.(2017). *Life history and the historical moment*. New York: W.W Norton.
- Fukuyama, M.A, & Seving, T.D.(2019). *Integrating Spirituality Into Multicultural Counseling*. London: Sage Publications.